

UNELE TENDINȚE MUZEISTICE ÎN MUZEELE CONTEMPORANE DE ISTORIE

GEORGE PROTOPOPESCU

Cu o pondere mereu crescîndă în actualitatea contemporană, muzeele și-au cucerit un binemeritat loc în contextul general al culturii noastre socialiste, ca instituții de înaltă ținută științifică și ca ample difuzoare ale culturii. Vehiculînd pe un complex de coordonate, muzeele își exercită astăzi din plin rolul lor de educator colectiv, aducînd o importantă contribuție la procesul de creștere continuă a conștiinței socialiste a maselor.

Datorită sprijinului substanțial, multilateral și continuu al partidului și statului nostru, ritmul de dezvoltare al muzeului contemporan sub aspectul său complex de unitate de știință și cultură, a înregistrat cei mai înalți indici, mai ales în ultimul deceniu. Pe o tematică bine studiată și orientată în lumina ultimelor cercetări științifice, muzeul actualității, brodează trecutul istoric, de cultură, de artă, al faunei și florei regiunilor respective etc., prezentînd într-un tot organic și omogen, pagini vibrante de istorie, tradiții minunate ale luptei de eliberare socială și națională, momente înfloritoare ale culturii noastre, originalitatea, frumusețea și dezvoltarea pe meleagurile patriei a florei și faunei reprezentative, legăturile indisolubile ce au existat în decursul veacurilor cu toată vitregia vremurilor între toate părțile locuite de români, unitatea de istorie, de tradiții, de cultură a poporului român de pe ambele versante ale cununii carpatice.

În acest context, prin caracterul său atotcuprinzător, își are un loc de mare importanță — muzeul de istorie. Amplă frescă a dezvoltării societății umane de pe un teritoriu determinat, de la începuturile ei și pînă în actualitate sau conținînd cel puțin momentele cele mai caracteristice din dezvoltarea unei așezări sau regiuni mai redusă ca întindere spațială dar o filă de mare importanță în documentele trecutului, muzeul de istorie așa cum se situează el în concepția actuală a muzeografiei românești, prezentînd vizitatorilor momente și tradiții ale unui trecut mai îndepărtat sau mai apropiat al poporului nostru, influențează direct gîndirea și sufletul celui ce îl vizitează, îi întărește conștiința, îl

înarmează mai puternic pentru munca ce-o depune în marea epocă de desăvîrșire a construcției socialiste în patria noastră.

Dezvoltarea în ritm vertiginos a activității muzeistice din România socialistă, a ridicat și ridică însă, o serie de probleme majore legate de muzeul contemporan care se cer rezolvate cât mai urgent posibil și în paralel cu rapida dezvoltare a muzeelor, în sensul ca aceasta să nu depășească clarificarea muzeistică asupra orientării, sistematizării și prezentării expozițiilor de bază muzeale. Pornind de la axioma că o modestă comunicarea oricât conținut bazat și pe practică ar avea ea, nu poate valida întreaga și complexa problemă a muzeului contemporan, vom căuta să prezentăm numai câteva aspecte ale acesteia cu referiri concrete la muzeul de istorie și poate cu ecouri și asupra altor categorii de muzee.

În primul rînd, se impune clarificarea unei probleme majore cu largi implicații asupra sferei de acțiune a activității muzeografilor și asupra perspectivelor de dezvoltare a muzeelor.

Sintetic, problema s-ar prezenta sub următoarea întrebare: **care este raza de acțiune și conținutul muncii de cercetare științifică din muzee?**

În ultima vreme, asupra acestei probleme circulează o serie de răspunsuri — mai oficiale sau mai puțin oficiale —, dintre care unele limitează munca de cercetare științifică din muzee la „colecțiile” acestuia, deci, limitată la obiectele existente în expoziția de bază, depozite, noi achiziții sau noi descoperiri. O dată rezolvată această problemă, îi mai rămîne muzeografului să cerceteze obiectele nou apărute spontan (achiziții, descoperiri întâmplătoare etc.) sau rezultate din activități organizate (săpături arheologice sistematice etc.).

Această idee se pare că se găsește înscrisă și în moțiunea nr. 3, adoptată de cea de a 9-a adunare generală a organismului internațional al muzeelor ICOM, în forma „Considerînd că colecțiile muzeelor nu se compun numai din obiecte, dar, de asemenea, (și din precizarea) care este natura acestora (deci și) din documentația științifică care singura permite de a se plasa obiectele în contextul lor, în profitul atît al cercetării cît (și al) publicului”¹.

După cum s-a văzut cu claritate, forma de prezentare a prescripției ICOM este interpretativă pînă la un anumit punct, punînd semne de întrebare la care am vrea să răspundem.

Da, muzeul are o limită a forțelor sale de cercetare, condiționată de numărul și mai ales de calitatea muzeografilor. Soluția creionată de noi la această constatare este aceea a necesității ridicării calității profesionale a muzeografilor, în primul rînd prin pregătirea încă de pe băncile universității a viitorilor muzeografi, printr-un curs special de muzeologie. În acest sens, pledează și indicațiile moțiunii nr. 7 a celei de-a 9-a adunări generale a ICOM, care „recomandă Comitetului ICOM pentru formarea personalului să constituie în sînul său o grupă de muncă însărcinată de-a prezenta Consiliului executiv, înainte sesiunii din 1970,

¹ *Nouvelles de l'ICOM*, vol. 21, nr. 4, decembrie 1968, p. 36.

un ansamblu de recomandări destinate a promova în cadrul universității și în cooperare cu muzeul, un învățământ al muzeologiei”².

De asemenea, socotim necesitatea ridicării calității profesionale a muzeografilor prin sistemul doctoratului. Se impune o remarcă. La ora actuală doctoratul este orientat în direcția lucrărilor de profil sintetic: istoric, etnografic, de științele naturii etc., aducând contribuții personale ale doctoranzilor la problemele abordate. Se pune problema: dar, în domeniul muzeografiei, nu ar fi probleme majore de abordat? Mai ales că, în acest domeniu nu dispunem astăzi de nici o lucrare independentă, singura linie orientativă fiind „Revista Muzeelor” sau alte publicații ale unor muzee. Socotim că este o problemă de reflectat.

Din cele câteva idei enunțate, se desprinde însă un paradox. Cercetăm, expunem, scriem asupra obiectelor din muzee, dar, pentru perfecționarea profesională abordăm probleme de generalizare, de sinteză! Mai raportăm situația la marile muzee, cu mulți și buni muzeografi. Atunci, ce facem în aceste condiții cu limita — muzeu?

Personal, socotesc — căutînd să nu fiu ambiguu —, că rezolvarea ecuației — cercetare, muzeu — stă pe undeva la mijloc. Opiniez pentru cercetarea aprofundată a tuturor vestigiilor materiale și documentare ale trecutului aflate în muzee, dar, și pentru crearea în cercetare a climatului de ambianță generală al situației istorice a acestor vestigii, a aprecierii critice de pe pozițiile materialist-istorice a perioadei respective, apreciere în care reflecția personală bine documentată, sintetizează perioade, oameni și chiar epoci, cu largi ecouri apelative la întregul concept de viață, cultură, artă etc., fapt ce definește și trebuie să caracterizeze omul de știință și cultură care lucrează în muzeul contemporan, cu atât mai mult cu cît exigențele și dorințele de îmbogățire a cunoștințelor vizitatorului din zilele noastre au crescut simțitor.

Subliniam mai înainte faptul că un muzeu modern, indiferent de profilul său, este un mecanism complex, care solicită continuu căutări noi, rezolvări noi, pentru a putea fi la înălțimea sarcinilor ce îi revin. Pentru muzeele de istoric, efectuarea săpăturilor arheologice, depistarea și achiziționarea documentelor și a altor obiecte de muzeu, restaurarea și conservarea acestora, desenarea și fotografierea lor, pregătirea și publicarea în periodice proprii sau cu caracter general, proiectarea și prezentarea expozițiilor de bază, temporare sau itinerante la nivelul muzeisticii mondiale, constituirea depozitelor științifice etc., sînt numai câteva dintre problemele ce își așteaptă o rezolvare cît mai operativă și de înalt nivel.

O privire fugară asupra lor ridică pentru muzeografi nenumărate necunoscute de a căror rezolvare depinde prezentul și viitorul muzeului respectiv. Ridic în prezenta expunere, numai două dintre ele, care mi s-au părut deosebit de importante — baza materială și expozițiile de bază. Nu este timpul și nici locul să luminăm toate ungherele întunecate ale acestor două probleme enunțate care nerezolvate fiind pînă în prezent, mai frînează activitatea muzeelor.

² *Ibidem*, p. 37.

Am dori numai să aruncăm dacă se poate chiar difuz o lumină asupra unora dintre aspectele majore ale acestor probleme. Operam mai înainte cu noțiunea — nivelul muzeisticii mondiale. Imediat, în imaginea minții ne apare întrebarea legitimă — cum aflăm acest nivel? Reținem ca o parte a răspunsului — din publicațiile străine de specialitate care ajung la noi. La unele muzee ajung, la altele nu! Până la „intra-rea în funcțiune“ a aceluia organism central de documentare muzeistică preconizat, am socoti necesară lărgirea și întărirea rubricii respective din „Revista Muzeelor“ și de la celelalte publicații editate de muzee, și, mai ales, ilustrarea fotografică a acestor rubrici cu aspecte din marile muzee ale lumii.

De asemenea, socotim necesară continuarea unei acțiuni inițiată în anii precedenți de către Direcția muzeelor și apoi abandonată, de a se organiza prin O.N.T., cu muzeografii, excursii de documentare în străinătate, cu vizitarea marilor muzee, desigur suportarea costului excursiei revenind participanților.

Legat strâns de ideile enunțate mai sus, ridicăm problema modernizării muzeelor noastre. Jocul curajos de lumini și umbre ridică valoarea de expunere a vestigiilor din muzee. Sistemul de expunere într-o bună măsură aerat dă tonificația, prestația și condimentează valoarea materialului expus. Înlăturarea schematismului expozițiilor de bază, coloritul adaptat unei epoci sau alteia, nuanțarea, perspectiva, dă problematicii abordată de muzeu — specificul său, creează pe lângă emoțiile datorate „filmului“ istoric prezentat și emoții estetice care innobilează sufletul și înalță conștiința vizitatorului. Tot acest ansamblu de vestigii, lumină, culoare, nuanțe sau tente, istorie și artă, conștiință și educație, este datorat, în primul rând cercetărilor științifice ale muzeografilor, orizontului lor cit mai întins de cunoștințe, de cultură profundă și multilaterală, și în al doilea rând, socotesc că foarte aproape și în egală măsură, celui ce proiectează și desfășoară expoziția.

Am pus intenționat aproape semnul egalității între cercetătorul-muzeograf al muzeului și proiectantul — executant al expoziției, în scopul — foarte clar pentru mine —, de a demonstra succint — dacă mai era nevoie —, o teză îndeobște cunoscută în lumea muzeografică — aceea a proiectării și montării expozițiilor de bază muzeistice. De asemenea, este cunoscut faptul că, în țara noastră avem o singură întreprindere specializată, în Capitala țării, „I. S. Decorativa“. Or, cererile din ce în ce mai numeroase ale muzeelor, lipsa unor materiale, precum și faptul că întreprinderea respectivă lucrează montaje de diferite expoziții în țară și în străinătate, fac ca activitatea respectivei întreprinderi nu întotdeauna să fie oportună, dar, întotdeauna să fie deosebit de costisitoare.

Rămânerea în urmă a unor muzee în ce privește organizarea, reorganizarea sau modernizarea expozițiilor lor de bază, crează o impresie de anacronism și stagnare.

Socotim că poate ar fi oportună și necesară, crearea unei secții de proiectare pentru muzee în cadrul C.S.C.A., rămânând întreprinderii

de specialitate numai sarcina de aprovizionare și execuție la timp și poate mai ieftin !

În formulările succinte creionate pe marginea unor realități sau perspective muzeistice românești, nu am căutat — și nici nu era posibil — să intrăm în profunzimea problemelor. Am subliniat câteva ce mi s-au părut principale și poate am reușit să sugerez altele.

Desigur, ceea ce am ridicat în discuție își are o bază practică în Muzeul de istorie a Transilvaniei din Cluj, care așa cum sublinia cunoscutul istoric Acad. C. Daicoviciu — directorul său —, cu ocazia reprofilării acestuia în 1963, „Crearea Muzeului de istorie din Cluj... a fost plinirea unei îndelung simțite dorințe a tuturor oamenilor muncii și a istoricilor clujeni”³, răspunde astăzi — putem afirma cu toată tăria dar și cu toată modestia — dezideratelor muzeistice actuale precum și celor științifice istorice, fiind de fapt un complex — de la paleolitic la epoca socialistă, datorită harnicului său colectiv, format în majoritate dintr-un tineret entuziast și frumos pregătit.

Sublinierea aceasta are drept scop să demonstreze că și muzeele noastre se prezintă, ca și întreg ansamblul vieții noastre economice, politice și sociale, cu temeinice realizări izvorâte din realitatea românească a construcției anilor postbelici.

Fără pretenția epuizării — și repet aceasta — nici măcar a problemelor abordate, socotesc că experiența muzeului clujean sintetizată parțial în prezenta, ar veni să dea aripi gândirii și muncii creatoare, ceea ce ar adăuga câteva noi cărămizi edificiului măreț al muzeisticii noastre contemporane.

Este de fapt scopul prezentei.

Am fi fericiți să fi reușit aceasta !

---

³ *Acta Musei Napocensis*, nr. 1/1964, p. V.